

माझे पहिले फॅकल्टी डेव्हलपमेंट प्रशिक्षण

(My First Faculty Developmental Training)

मी सुमारे ३५ वर्षांपूर्वी IMX मध्ये रुजू झाल्यापासून, माझ्या विकासासाठी संस्था काहीच करत नाही अशी तक्रार मी संचालक आणि बोर्ड सदस्यांकडे वारंवार करत असे. एकदा तर एका बोर्ड सदस्यांनी मला विचारले, “नरेंद्र, तुम्ही येथे दहा वर्षांहून अधिक काळ पूर्ण प्राध्यापक आहात; आता तुम्हाला आणखी कोणता विकास हवा आहे?”. त्यावर मी नम्रपणे उत्तर दिले, “सर, मी आयुष्यभर याच बौद्धिक आणि प्रशासकीय अनुभवाच्या पातळीवर राहून स्थिर राहावे का?”. मात्र त्यानंतरही काहीच झाले नाही आणि मी माझा पहिला प्रशिक्षण कार्यक्रम संस्थेत माझ्या सेवानिवृत्तीनंतर ५ वर्षांनी अटेंड केला.

संस्था National Management Faculty Development Centre (NMFDC) अंतर्गत Ivey School च्या सहकार्याने पहिला फॅकल्टी डेव्हलपमेंट कार्यक्रम सुरु करत होती. या उद्देशासाठी मी IMX च्या Board of Governors च्या उपसमितीवर होतो. समिती सदस्य म्हणून कार्यक्रमास मान्यता दिल्यानंतर, तो यशस्वी करण्याच्या जबाबदारीतून मी माघार घेऊ शकत नव्हतो. संचालकांनी मला कार्यक्रमाच्या काळात कॅम्पसमध्ये उपस्थित राहण्यास सांगितले होते, कारण या कालावधीत केंद्राचे औपचारिक उद्घाटन होण्याची शक्यता होती. तसेच, वृद्धापकाळाशी संबंधित समस्यांमुळे मी आणि माझी पत्नी एकमेकांची काळजी घेण्यासाठी सहसा एकत्र प्रवास करत असू. त्यामुळे मला माझ्या पत्नीला देखील सोबत आणावे लागले. माझ्या प्रवास खर्च आणि आदरातिथ्याचा खर्च कोण उचलेल याबाबत कोणतीही स्पष्टता नव्हती. अशा छोट्या गोष्टींबाबत विचारणा करणे मला संकोचजनक वाटत होते.

IMX मध्ये पहिला Dean (AA) म्हणून पदभार स्वीकारल्यापासून, मी माझ्या कोणत्याही सहकारी प्राध्यापकांच्या मदतीच्या विनंतीला क्वचितच नकार दिला होता. एका तरुण सहकाऱ्याने (ज्याच्या नियुक्तीत माझाही Dean म्हणून उशिरा नव्वदच्या दशकात सहभाग होता), जो या कार्यक्रमाचा संचालक होता, मला काही नामांकन पाठवण्याची विनंती केली. काय उत्तर द्यावे हे न समजल्यामुळे, मी स्वतःच ऑनलाइन नोंदणी फॉर्म भरला, आवश्यक नोंदणी शुल्क भरले आणि फॉर्म सबमिट केला. त्यामुळे मी या कार्यक्रमाचा पहिला आणि सर्वात ज्येष्ठ (७९ वर्षांचा) सहभागी ठरलो. या सर्व खर्चासाठी माझ्या एका महिन्याच्या पेन्शनपैकी जवळपास ४०% खर्च झाला, पण हा खर्च मला स्वतःला करावा लागला याची कुणालाही जाणीव झाली नाही.

मी कार्यक्रमाच्या आदल्या दिवशी स्थळी पोहोचलो. कार्यक्रम संचालकांचा मला फोन आला की दुसऱ्या दिवशी सकाळी मला कार्यक्रमाचे उद्घाटन करायचे आहे. एक सहभागी व्यक्ती कार्यक्रमाचे उद्घाटन कसे करू शकते असा मला प्रश्न पडला. सहकाऱ्याने संचालकाशी चर्चा करून उपाय शोधला: मी सकाळी ९.३० वाजता पाहुणे म्हणून उद्घाटन करावे आणि कार्यक्रम सकाळी १०.०० वाजता सुरु झाल्यावर सहभागी व्हावे.

सूचनांनुसार मी कार्यक्रमाचे उद्घाटन केले. त्या दिवशी शिक्षक दिन असल्यामुळे, कार्यक्रम घेणाऱ्या Ivey School च्या मान्यवर तज्ज्ञांना मी एक स्मृतिचिन्ह (गिफ्ट पॅकमध्ये गुंडाळलेले) दिले. त्यांनी ते उघडण्याचा प्रयत्न केला तेव्हा मी त्यांना त्यांच्या खोलीत परत गेल्यावर ते पाहण्याची विनंती केली. चहाच्या सुट्टीदरम्यान मी त्या तज्ज्ञांना विनंती केली की त्यांनी मला चर्चेत सहभागी होण्यासाठी बोलावू नये, कारण माझ्या व्यापक (?) शैक्षणिक अनुभवामुळे इतरांच्या शिक्षण प्रक्रियेत व्यत्यय येऊ शकतो. त्यांनी यास सहमती दर्शवली.

शेवटच्या दिवशी, समारोप सत्रानंतर Ivey च्या तज्ज्ञ प्राध्यापकांनी मला विचारले, “तुम्ही हे पुस्तक सहभागींस का दिले नाही?”. मी फक्त हसलो. ते Case Method वर आधारित पुस्तक होते, ज्यामध्ये विविध पैलूंचा समावेश होता: केस पद्धतीने अध्यापन, केस लेखन, टीचिंग नोट तयार करणे इत्यादी. त्यात विद्यार्थ्यांनी केस लेखन केलेल्या दोन रोचक प्रयोगांचाही समावेश होता – त्याचे फायदे आणि ध्यावयाची काळजी. तसेच, केस लेखनामुळे प्राध्यापकांच्या विकासाला

कशी मदत होते याविषयी अनेक कथा त्यात होत्या. हे पुस्तक मी २० वर्षांपूर्वी प्रकाशित केलेल्या Strategic Management वरील माझ्या Case Book साठी लिहिलेल्या Case Analysis आणि Instructors' Guide चे सुधारित रूप होते (भारतीय प्राध्यापकाकडून प्रकाशित झालेले पहिले असे पुस्तक).

शेवटी, संस्थेमध्ये माझ्यावर फॅकल्टी डेव्हलपमेंटचा एक उपक्रम राबवला गेला (जरी तो माझ्या सेवानिवृत्तीनंतर ६ वर्षांनी झाला). माझे स्वप्न पूर्ण झाले, जरी त्याचा फारसा उपयोग नव्हता कारण मी मागील ४ वर्षांपासून अध्यापन आणि प्रशिक्षण पूर्णपणे बंद केले होते. तरी एक फायदा झाला – मला आनंद झाला की Case Method द्वारे अध्यापन करताना मी माझे काम चुकीच्या पद्धतीने करत नव्हतो.